

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Збірник наукових праць викладачів та студентів

Випуск 1

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №5 від 11.12.2015р.)*

Рецензенти:

С.М. Симоненко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського

В.О. Климчук – кандидат психологічних наук, професор кафедри психології Українського Католицького Університету

Л.П.Бутузова – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

П49 Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 1. / За ред. Л.П. Журавльової, Н.Ф. Портницької, Ю.Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. – 130 с.

У збірнику наукових праць «Прикладні аспекти психології особистісного зростання» представлені результати науково-дослідної діяльності викладачів кафедри та результати роботи студентських психологічних гуртків та проблемних груп.

Статті подано в авторській редакції.

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

1.	Гавриловська К. Психологічна складова нормативно-правової регуляції поведінки особистості.....	6
2.	Дем'янчук Ю. Використання методів арт-терапії у роботі практичного психолога.....	9
3.	Котлова Л. Психологічний аналіз учбових конфліктів.....	11
4.	Котлова Л., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя.....	15
5.	Кириченко В. Психологія споживчої поведінки.....	17
6.	Кулаковський Т. Формування підприємницьких компетенцій як завдання практичної психології.....	24
7.	Литвинчук А. Місце емпатії в структурі екологічної самосвідомості особистості.....	29
8.	Мазяр О. Психологічний експеримент І.О. Сікорського.....	33
9.	Можаровська Т. Особливості розвитку екологічної свідомості у підлітковому віці.....	35
10.	Фальковська Л. Архетип справедливості в українських казках.....	37
11.	Шмиглюк О., Зарицька Б. Теоретичний аналіз проблеми самосвідомості у психологічній науці.....	40

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ВІКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

12.	Гавриловська К., Скрицька К. Чинники формування інтернет - залежності в юнацькому віці.....	43
13.	Гавриловська К., Шаховець Ю. Особливості емоційної сфери дітей з синдром Дауна.....	45
14.	Котлова Л., Бродовська А. Аналіз результатів дослідження прояву шкільної тривожності молодших школярів з різним рівнем навчальної успішності.....	47
15.	Котлова Л., Дідківська В. Зв'язок рівня комунікативності та інтернет – залежності в юнацькому віці.....	49
16.	Кирильчук І. Дослідження ціннісної сфери школярів при переході з молодших до середніх класів.....	51
17.	Кириченко В., Яцинюк Д. Психологічні особливості споживчої поведінки молоді.....	57
18.	Портницька Н., Войцехівська Ю. Гендерні особливості	

	стратегіальних тенденцій розвитку творчих здібностей у молодшому підлітковому віці.....	60
19.	Портницька Н., Долінчук І. Порівняльний аналіз ефективності опитувальників та психосемантичних методів у вивченні образу майбутнього подружнього партнера у юнацькому віці.....	64
20.	Портницька Н., Хомутовська О. Особливості прояву самостійності підлітків залежно від стилю материнського виховання.....	67
21.	Портницька Н., Чупріна С. Образ ідеальної дитини у свідомості батьків підлітків.....	69
22.	Савиченко О., Манілов Ю. Вікові особливості сприймання політичної реклами.....	71

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

23.	Весельська А. Вплив особистісних характеристик на розуміння музичних творів.....	75
24.	Гавриловська К., Зверева І. Особливості мотиваційної сфери військовослужбовців.....	78
25.	Гавриловська К., Опанчук Т. Психосемантичні характеристики образу кохання у масовій свідомості.....	80
26.	Гавриловська К., Роїк І. Порівняльний аналіз емоційних станів молодих матерів із різним соціальним статусом.....	83
27.	Котлова Л., Драган С. Аналіз гендерних особливостей ставлення до грошей у студентському середовищі.....	86
28.	Котлова Л., Гарбовська І. Порівняльний аналіз ставлення чоловіків та жінок до поняття «конфлікт».....	88
29.	Котлова Л., Ковальчук В. Динаміка професійної мотивації студентів-психологів першого і п'ятого курсів.....	92
30.	Котлова Л., Ковтун В. Дослідження рівня комунікативної компетентності студентів-психологів 1 та 3 курсу	94
31.	Котлова Л., Осінчук Л. Дослідження стилів поведінки в конфліктній ситуації в студентів з різним соціометричним статусом у групі.....	98
32.	Кириченко В., Божук І. Ефективність використання елементів еротичності у рекламі.....	100
33.	Мазяр О., Міліневська Е. Суперечності між декларованими цінностями та реальною поведінкою студентів гуманітарних спеціальностей.....	102

34.	Савиченко О., Дубова С. Розвиток мотивації досягнення студентів в умовах неформальної освіти.....	106
35.	Тичина І., Листопадська М. Професійний вибір в уявленнях сучасних старшокласників.....	108

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТА СУПРОВОДУ

36.	Гречуха І. Ціннісна підтримка літературно обдарованих старшокласників: на прикладі роботи українських та польських літературних осередків.....	112
37.	Дем'янчук Ю., Шмиглюк О. Структура психологічного портрету дитини у роботі з проєктивними техніками.....	116
38.	Загурська І. Кризові моменти в розвитку самооцінки першокласників.....	118
39.	Кирильчук І., Черняєва В. Психометрична характеристика тесту визначення рівня навчально-пізнавальної активності студентів ВНЗ.....	122
40.	Тичина І., Байдюк А., Жигун Ю., Кухарчук В., Лобода О. Рефлексія досвіду тренінгової роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку.....	125

Список використаних джерел

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование.- 7-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 688 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
2. Бондарєва Т. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів у системі ступеневої вищої освіти / Т. Бондарєва // Нова педагогічна думка. - 2013. - № 1.1. - С. 83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npd_2013_1_19.pdf
3. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: учеб. Пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2003. – 272 с.
4. Горбунова В. В. Экспериментатор психологія веселих схемах і таблицях: Навчальний посібник. - Житомир, 2008. - 108 с.: рис.
5. Махмутов М. И. Проблемное обучение: Основные вопросы теории.- М.: Педагогика, 1975.- 137 с.
6. Ребенок В. М. Особливості формування пізнавальної активності студентів у навчальному процесі ВНЗ / В. М. Ребенок // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки . - 2013. - Вип. 113. - С. 193-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2013_113_51.pdf
7. Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів / А.Г. Лузан; Нац. агр. ун-т. – К.: НАУ, 2004. - 271 с.
8. Тернавська Т. А. Формування пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня кандидата педаг. Наук: спец. 13.00.09 “теорія навчання” / Т. А. Тернавська – Кривий Ріг, 2009. – 25 с.
9. Чепурний В. І. «Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mp2.umo.edu.ua/wp-content/uploads/2012/04/Чепурний>.

Ірина Тичина

кандидат психологічних наук, доцент

Анна Байдюк, Юлія Жигун,

Вікторія Кухарчук, Ольга Лобода

студенти IV курсу

РЕФЛЕКСІЯ ДОСВІДУ ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ КОРЕКЦІЇ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

За сучасними стандартами вищої освіти підготовка майбутніх психологів окрім теоретичної складової має містити вагомий компонент практичного досвіду надання психологічних послуг. Важливим є відпрацювання навичок психодіагностики, ведення консультаційної бесіди, планування та проведення корекційної роботи. Одним із моментів такої підготовки є здобуття досвіду

тренінгової роботи з дітьми, які потребують корекції розумового розвитку.

Спілкування з неповносправними дітьми дозволяє посправжньому зрозуміти, що кожна дитина унікальна, має свої біологічні задатки та особливості розвитку, а головне, потребує прийняття та людської прихильності. Йдеться про розвиток здатності до безоцінного ставлення та поваги до кожної людини як однієї з професійно важливих якостей особистості психолога. У цьому контексті доречними є слова сучасного канадійсько-французького гуманіста Жана Ваньє – засновника нині вже поширеної по всьому світу спільноти «Лярш», що гуртує людей з розумовою неповносправністю і тих, хто розділяє з ними своє життя: «Якою б не була культура, колір шкіри чи віросповідання, можливості та обмеження, слабкості та сильні сторони, кожна людина – необхідна. Кожен з нас – немов музичний інструмент, і кожен грає свою партію у великому оркестрі людства. Кожен потребує інших, щоб стати собою, зіграти свою роль в концерті життя» [1, с.18].

Усвідомлення цінності кожної особистості дозволяє глибше зрозуміти думку Л.С. Виготського про те, що скоріше за все людство врешті решт переможе і сліпоту, і глухоту, і розумову відсталість, але набагато раніше воно переможе ці вади соціально, психологічно і педагогічно, ніж засобами медицини[2].

Тренінгова робота з дітьми, які мають вади розумового розвитку, розглядається нами як елемент психолого-педагогічний супроводу, який є комплексною технологією психолого-педагогічної підтримки і допомоги дитині у розв'язанні завдань її розвитку, навчання, виховання та соціалізації [3].

Для учнів, які потребують корекції розумового розвитку (6-й клас), проводився тренінг з розвитку соціальних навичок, а саме з розвитку умінь будувати стосунки. Тренінгова програма включала п'ять занять по 45 хв. і була спрямована на розв'язання таких завдань: допомогти учасникам тренінгу розвинути якості, які будуть корисним в міжособистісному спілкуванні; освоїти навички взаємодії між учасниками групи; допомогти розвинути вміння налагоджувати відносини з незнайомими людьми.

Рефлексивний аналіз проведеної роботи спрямовувався на усвідомлення своїх професійних якостей, специфіки психічного розвитку цієї категорії дітей, виокремлення зони професійного розвитку, вдалих та недоречних моментів в організації тренінгової програми. В результаті рефлексії було виділено ряд професійно важливих якостей психолога-тренера, необхідних для роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку: відкритість до відчуттів, спонтанність та готовність до експромту, готовність до

командної роботи, ціннісне ставлення до професійного досвіду, професійна гнучкість, вміння бачити зону власного розвитку, здатність робити висновки. Нижче представлені фрагменти проведеної рефлексивної роботи.

Відкритість до відчуттів (Бути «тут і тепер»). Під час тренінгової роботи емоції були незабутніми, та енергія, яку несли діти була просто вражаючою. Відчуваючи їхню захопленість,

хотілося зробити все якнайкраще.

Особливо незабутнім був п'ятий день тренінгової програми, коли діти виконували вправу «Долоньки». Вони були настільки енергійними та зацікавленими, що дивлячись на них ти розумієш, як мало потрібно для щастя: кольорові

фломастери і аркуш паперу. Було надзвичайно приємно чути подяку від дітей, бачити їх посмішки та захоплені погляди, а питання: «Ви ще прийдете?» – безперечно найкращий комплімент для нас.

Спонтанність та готовність до експромту. Найбільш вдало робота йшла з вправами, які вимагали повторення або копіювання. Оскільки багато дітей, які мають проблеми з розумовим розвитком, не можуть вільно оперувати абстрактними поняттями інколи потрібно було пояснювати інструкцію ще раз або по ходу виконання вправи полегшувати завдання. На першому занятті це дещо ускладнювало роботу, адже потрібно було відхилитися від плану, однак інші заняття проходили менш

проблематично, оскільки можна було робити певні корегування як самих вправ, так і інструкцій. Те, що спочатку викликало труднощі, ми змогли перетворити на перевагу.

Готовність до командної роботи. Ми змогли по справжньому відчувати ціну підтримки та допомоги колег. Дуже важливо було знати, що в момент, коли в тебе виникають труднощі у проведенні вправи, хтось із дівчат-тренерів допоможе тобі довести справу до кінця, або задати потрібний ритм роботи групі. Те, що ми змогли так добре взаємодіяти і розуміти одна одну, додавало особистої впевненості і тому робота йшла легше.

Ціннісне ставлення до професійного досвіду. Досвід роботи саме з такими дітьми дає можливість засвоєння тих вмінь та навичок, які ніколи не усвідомиш, прочитавши «сиру» теорію. Необхідна практика, і в даному випадку вона була. Ми мали змогу безпосередньо спостерігати за поведінкою кожної дитини, за її реакціями на те чи інше завдання, на труднощі, які виникали у розв'язанні поставлених перед ними задач. Звичайно, цього дуже замало, щоб дійсно зрозуміти істинну психологію таких дітей, знайти вірний підхід.

Ми звикли сприймати все ідеалізовано, так само намагались і проводити тренінг, а вихователька, у свою чергу, краще розуміла кожну дитину, які її слабкі та сильні сторони, реальніше оцінювала ситуацію. На нашу думку, дуже важливо вміти знаходити цей

«особливий» контакт.

Професійна гнучкість. Основне, в чому проявилася наша сильна сторона в роботі ведучих тренінгів, це – професійна гнучкість. Ми змогли підлаштуватися під особливості дітей, по ходу роботи коректувати вправи та інструкції, відчували підтримку один одного як тренерів, готових допомогти при виникненні труднощів. Під час ведення тренінгів навчилися розподіляти увагу між усіма учасниками групи та швидше і якісніше помічати особливості кожного з них.

Вміння бачити зону розвитку. На нашу думку, зона розвитку у грамотному складанні тренінгової програми, враховуючи особливості дітей. Оскільки у групі були діти із різними порушеннями, було важко орієнтуватись у можливостях дітей і

адаптації вправ безпосередньо під час підготовки та проведення тренінгу.

Деяким із нас не вистачало відчуття впевненості. Це виражалося у тому, що під час проведення тренінгу, ми боялися взяти на себе складніші вправи, оскільки переймалися за те, що не справимося з аудиторією при їх виконанні.

Здатність робити висновки. На основі рефлексії досвіду проведення тренінгу для дітей, які потребують корекції розумового розвитку, можемо виділити головні моменти у підготовці та проведенні такої роботи:

1. Напередодні складання тренінгу необхідна попередня зустріч із дітьми та бесіда із вихователем, який опише розумові та мовні можливості учнів. Це допоможе зробити оптимальний підбір методик та вправ для тренінгу.

2. Варто підбирати вправи, які б відповідали віковим та інтелектуальним особливостям дітей, не викликали негативних реакцій в групі, під час роботи (вправи типу «Обзивалки» тощо).

3. Можна підбирати рухливі вправи та орієнтовані на безпосереднє сприймання або ж залучення до дискусій (наприклад, ми використовували мультфільм із пропагандою до вирішення конфліктних ситуацій, шляхом пошуку компромісу, а потім змінили діяльність на рухливу вправу «Сороконіжка» або «Пульс»).

4. У випадку, коли діти не сприймають підготовленої вправи, не варто відразу переходити до іншої або вперто вимагати відповідної реакції, можна спробувати знайти підхід до правильного розуміння того завдання, яке ви ставите перед дитиною, або ж безпосередньо допомогти у виконанні цього завдання.

5. Варто «мислити як діти», тобто підбирати вправи, які б були для них цікавими, розвивали креативну уяву дітей. Визначальними є професійна уява та підбір творчого матеріалу, який міг би не тільки розважити учнів, але і сприяти розвиткові пізнавальної активності.

6. Тренер під час роботи – це перш за все друг, який не навчає, не оцінює (не ставить безпосередньо оцінок), а грається (хоча це треба вміло контролювати, щоб процес роботи не був дестабілізованим) і стимулює розвиток.

Список використаних джерел

1. Ванье Ж. Бути людиною/ Жан Ванье; пер. з фран. вид.2-ге, випр. і доп. – Львів: Свічадо, 2013. – 168 с.
2. Выготский Л.С. Основы дефектологии. – СПб.: Изд-во «Лань», 2003. – 656 с.
3. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей: методичний посібник / Укр.: А.Луговський, М. Сварник, О.Падалка. – Львів: Колесо, 2008. – 144 с.

Збірник наукових праць викладачів та студентів

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Випуск 1

Укладачі Журавльова Л.П., Портницька Н.Ф., Дем'янчук Ю.Ю.

Художнє оформлення обкладинки Кириченко В.В.